

III
ІІІ
ПРОБОЄМ
ЧАСОПИС
ПІДКАРПАТСЬКОЇ МОЛОДІ

№ 14. 974 №
1937

РІК ВИДАННЯ IV.

ЧИСЛО 1.

ПРАГА
січень
1937.

М. Рішко:

НА НОВИЙ РІК.

Святочний вечір у чужому краю
Привабив нас розгублених вигнанців,
Щоб призабуть журбу на хвилях танців
І новий рік зустріть старим звичаєм

Під рідний спів на схід думки влітаю,
Де бенкетують у добрі займанці,
Де ніч і день безлюдські смертні танці,
Де на хресті невинних розпинають.

Та віримо. Зявиться дужий лицар,
Покличе нас усіх у бій завзятий,
Щоб кинутись на ворога жорстоко...

Ми ввійдемо із гордістю на лицях
В столичний Київ волю привітати.
І погулять із справжнім Новим Роком!
Прага, 15. січня 1936.

Боевір:

ПОМСТА.

Напружу і мускули і нерви
Й гарчую в полум'ї вогнів,
Шикую в ряд усі мої резерви,
Щоб стати незломним у борні.
У першу ж мить звалю ворожі мурни
І смертним криком я уплюсь...
І буде бій, мов дикий порив бурі,
Немов пекельний землетрус.
І каменя на камені не стане,
Куди прийдуть мої полки

І дивне чибо високе й підне
Від першу сім'ї терпких.

Боршош-Кужитський:

В ЖЕ СКОРО...

Вже скоро відарат у повоїні груди
Мосути війські полікі,
Упиться кровю супорій людік
Нежов голодув вовка.

І зросте бола народка могучо
З шабель, сранатів, місців колб,
І приде літо в стежі родючі,
Здіймутися мільони молеб.

Чорна від джму й пожарів руна
Від бой, повстань і воєн —
Поросте кріном Велика Україна
І буде найкраща з країн.

Іван Ірлявський:

* * *

І жадістю нам займетися дорога,
Як широ здобувати мі підем
Тернистими шляхами без тривоги
Із вірою в серцях у перемогу
Там де горить майбутністю нам день.

Й не оголодяте слід наш роси ранні,
Якщо у сгоді спільно будем іти,
Бо зло їде і бореться в стражданні
І здоланім не впаде в парівниках,
Той завжди прав своєї є мети!

Юрій Станинець.

Партійна поміч.

— Умер...

— Умер — ствердла. Дитина засипала в неї на руках. Помісся в колиску. — Сон, бо приде віса — і захописала. — Ще днівся тиждень був у Хусті... Сам пішов до лікаря, вибрехав ліки, але всіх лікарів притягали до дому...

— Знай. Страймся в них. Жолтый був, але на смерть не винесений
— Так. Але від того вечора, а другого дня рано ли сховав і
ліжко та жову в дільни... Бісер, як було хобу стоя... — Задекає.
Прожив сімдесят сонця падали іриці малі чисті і сантиметр проки в
обличі Марії, які вона висипала хостинуватою рукою.

— Не платіть — потімка Якіль то буде.

— Так. Поміна хата дробі, я сама лежав стисну на ногах. — Під
діжилася в сторону колиски, що скрипіння перестанала колихатися.

— Довгі роки платіж тут „грахасу”, то достанете жусь пенсю.

— Годій була я після ліків і не залишила — вагіносця.

— Що робити. Вже сего дна не перезичати. Тут треба тільки
кинутися між паків, походить в діл і ви можете дістати ікрасі грани.

— Треба... треба...

— А певно, що треба. Треба тільки знати де зайти, хи попри-
сети, що написати, та в хід двері підійти і ви на другий кінець мож-
ете вже дістати грани.

— Коби то тільки так було, як оце я говорите.

— Буде. Правда, що буде. Тільки треба знати, як приступити до
діла — і встава. Запалив панброзу. Прійшлася кіннатою, як у тебе
дома й надумуючися, як йому дійсно приступити до діла, щоби з того
ї для нікого щось вийшло. — Знамте, все можна зробити — сажа
спиняючися при стіні. — Ми все можемо... наша партія в робі-
тничі, заступає бідних. Я їх секретар в нашому селі. А я так, як
можу... — заглушилася щіль щось сказати, якщо зайти в хід діла.
(Далі буде).

В новім році.

В грудні 1936. р. минуло три роки, як українські літераторські
студенти започаткували в Празі часопис „Проблем“ під гаслом „чи для
рідкого народу!“ З програмою: „Постійна боротьба, мир рабства і
послідовне прямівляння до красного!“ Із закликом: „Хто з вас любить
свій нарід, хто не бойтесь боротьби, хто праче жити чесним життям,
ійті з нами!“

Протягом трьох років „Проблем“ відрізнявся поставлен-
ними завданнями. Знадого гурту — просвіти що юні працівники.
„Проблем“, став трибуною не тільки народницької молоді, але всього
проблематичного українського населення Підкарпаття.

Вступаючи до четвертого року видання нашого часопису.
Оглядаючися на перебійні три роки прош., бачимо добре і погане ви-
домагання, бачимо теж і позаду наших працьниць та підтрим-
люючих. По набутті досвіду їх недостатніх ли місця усунуть, якщо тіль-
ки їхні члені вийдуть як на рожев. Наш членів юність виснажи-
ти, що наш часопис вважає за передовіші. тому що наша
точність відхиляє від точності передовіші. Три роки наше
нашого часопису усважали нас у тому, що часопис виснажив в час-

та що завдання, яке припало на цього, незвичайно важке і відповідальне. Пройдені роки переконали нас також, що наш часопис мусить виходити, щоб прямо та ясно застутати волю українського народу у всіх питаннях, що звязані з його життям. Свідомі завдання і відповідальність взялися ми до праці, не чекаючи, „поки прийдуть відповідні”. В часі поширення в нашім народі чужих ідей, що мають на меті наше знищенння, в часі партійної деморалізації, в часі посиленого змагання ворогів одірати від народу молоді і так поділити та ослабити народні сили, ми вказуємо на всі небезпеки і мобілізуємо душу народу до боротьби з ними. *Бо прав на життя будемо мати лише стільки, скільки собі самі здобудемо.* І наш голос не пропав марно. Озвалися сотки молодих серць, що горять любовлю і гнівом із любові. За три роки зібралися сотки тих, що відчули потребу чинно любити свій народ, що зміст свого життя бачуть у службі народові. З листів, що до нас приходять бачимо і щиру любов до розшарованої нами праці, але бачимо також і укриту ненависть людей, що бояться показати без маски свої чорні душі. А ми здираємо маски, показуємо недуги та хочемо їх вилікувати.

Нас учать шукати рятунку в біди й неволі в чужій помочі, та ласці сильних цього світу, а ми говоримо, що *наша сила і рятунок у наших руках*, що лише ми самі спасемо себе та що нам ніхто не поможе крім нас самих. Ми стараємося пробудити національну волю до життя, бо віримо, що ніяке насилля не скуб живої душі нації. Вороги переконують нас, щоб ми „не тратили сили, а пускалися на дно”, бо нас мало, бо ми не спосібні до великих діл, а ми сіємо віру в непереможні сили українського народу, а ми будимо віру в себе та волю до великих чинів.

Много ворогів стоять проти нас. Але вони не лякають нас, бо за нами сила правди, яка мусить перемогти. Нас більше лякають власні помилки та власні недостатки. Тому звертаємо на них увагу, тому виступаємо проти всіх, що не хотять направити своїх помилок. Бо знаємо, що як наш народ буде сильний, як матиме свою волю, то нема на світі такої сили, що спинить націю в дорозі або зломить її волю до життя по власній уподобі.

Вже нині наші вороги аї мільйонами, аї шибеницями, аї тюрмами не в силі здушити нашого роху та нашої волі. Вже нині наша воля і хотіння змагатися перемогти сильніші, як ворожі мільйони, тюрми, шибениці та брехливі вселюдські ідеї. Проти нас ворожі армії, проти нас гроші та політика, а за нами лише ми самі, лише наша правда та горяча любов, якою ми перемагаємо.

Накінець тим нашим заслуженям та поважанням діячам, що захищають нам розвивання українських сил, відповідамо, що ми на здорових основах все і всюди будуємо.

А коли заслужені діячі, вказування помилок та змагання їх лікувати, розмасковування чужих і своїх шахраїв, творення власного погляду на життєві справи нашого народу та пробуджування волі до життєвої боротьби уважають за розвивання українських сил — тоді ми розвивамо! Але проте просимо заслужених діячів переглянути

ще раз своє будування і по щирості сказати, яка його ціна, який а нього ужиток, коли воно так легко розпадається? Прикладів не наводимо, бо їх за багато і дуже багаті!

Збільшувно місце для літератури. Просимо Ви, передплатників точно платити і надсилати свої дарки на пресовий фонд. Наших читачів і прихильників просимо і даліше присилати нам свої зауваження та вимоги, бо хочемо наш часопис зробити зеркалом душі.

Редакція часопису „Пробоєм”.

Імре:

До проблеми націоналізму.

Кожна річ, яка замісьць служити вицій ідеї, став сама собі самоціллю, прямує до власної згуби та загади.

Так сталося з мистецтвом, коли гаслом його стало *Fert pour Fert* так діється в деяності формами науки, які обмежуються книжковим знанням без зв'язку з живою дійністю.

Справді плідним є тільки те, що родить та відроджує, а ніколи те, що живе виключно для себе.

Противники націоналізму твердять, що цей рух, нехтуєчи етичними ідеалами, добачув найвищий ідеал у самому собі. З того фальшивого заложення вони доходять до однаково фальшивого висновку, що націоналізм є для себе самоціллю, бажає заступити Бога новим божеством — Нацією — і в тому по суті антирелійний,

Це твердження в доказом наскрізь хибного розуміння націоналізму.

Коли сьогодні те перше й останнє, що рішав для нас про вартість всього іншого, то не тому, що а поняття „Нація” робимо своєрідне, новітнє „божество”, а тому, що сьогодні тільки націоналізм в силі перероджує душі та успішно протиставиться алочинним вибрікам провідників червоного матеріалізму. Тільки він один має сьогодні ту молодечу силу, що не боїться брутального противника, бо сам, коли треба, зуміє бути брутальним.

Не вистане проголосити свої ідеали. Треба вміти їх боронити і то: успішно боронити всіми чесними засобами.

Пропагатори червоного матеріалізму впускають в ослаблений організм Європи щорааз сильніші давки своєї розкладової отруї. Дібералістична Франція вже, без замітного спротиву, піддалася бельгієцькій інфекції, заключивши з нею фатальний союз. Іспанія допустила до частинного зabolішевизування власного краю, але істистово здоровіша та сильніша — встала у стихійному порівні до германської боротьби із зараженою частиною власного тіла. Тільки Італія та Німеччина виступали і далі виступають отверто як безпощадні противники Москви і консеквентно поборюють її. Тільки Німеччина та Італія, що проголосили своїм ідеалом силу та велич Наші, успішно протиставляться інтернаціональній червоній диктатурі і стоять обронним муром та захищають відвічні святоці людства релігію і культу батьківщини.

Націоналізм не є в собі самоціллю, але є на службі найвищого ідеалу людства: морального переродження людини, на основі найглибших, Богом та природою даних, підставах.

Націоналізм ніколи не був і не є антирелігійний. Він не вимагає від своїх прислуговників, ані не боронить їм бути католиками, православними або протестантами. Він не виступає проти християнської віри, ані проти і поодиноких організованих форм, а тільки проти того, щоби замість триматись живої суті релігії, люди не обмежувалися до механічного вивчення готових формул, мертвої букви. Навпаки, націоналістичний світогляд по суті своїй нерозривно з'язаний з моментом релігійним. Націоналізм не проголошує ненависті задля ненависті, тільки у відношенні до зла, ані брутальнosti задля брутальності, тільки як іноді конечну самооборону.

Він ніколи не заперечував Бога, ані не поставив побіч нього інших божищ. Заперечувати найвищий чинник Бога як всевладну силу та всевладний моральний закон було б не ліпшим від безбожництва інтернаціонального матеріалізму.

Світогляд націоналістичний опертий на ладі гіерархічним. Його найвищий щабель — найвища духовна потенція — Бог.

Твердження, що націоналізм антирелігійний спирається або на свідомій брехні, або на основному непорозумінні. Не рідко стрічаємося з хибним розумінням націоналізму навіть в його гарячих прислуговників. Це не змінює нічого в суті справи.

Помилуються також глибоко ті, що розуміють націоналізм як лейтімацію на звільнення від усіх громадських чеснот та людської етики в ім'я невиразно з'ясованого ідеалу „сильної людини“ з додатком принадлежності національної. Далеко не вистачає вродитись українцем, ані проголосити себе націоналістом, щоби бути повновартним членом української Нації. Таке примітивне розуміння націоналізму приносить явну шкоду одиниці, яка уважає себе звільненою від обов'язку морально досконалити себе й катастрофально обнижую вартість Нації, яка є сумаю збірних моральних прикмет своїх членів. Гітлер у відомій своїй книжці „Mein Kampf“ (Моя боротьба) виразно підкреслює, що далеко не вистачить покликатись на внутрішні перевонання, щоб мати право звати себе принаджним до даної партії. Він вимагає від своїх однодумців зразкової поведінки та корисної праці. „Хто не сповняє тут свого обов'язку, хай не хвалиться перевонанням проти якого він у дійсності сам грішить“. Нажаль не-рідко так буває і саме невідповідна поведінка таких псевдо-націоналістів довела до закиду, немов націоналізм ширив засади аморальності.

Повновартний член української нації з націоналістичного табору мусить виплекати в собі всі громадські чесноти, почавши від беззастереженої чистоти характеру до повної готовості саможертування. Бути націоналістом не звільняє також від обов'язку кожної культурної людини — бути ввічливим супроти інших, теплим та сердечним для своїх найближчих.

Неправдою є, буцімто націоналістичні переконання не годяться

з ніжністю та вищим духовним розвоєм людини. Навпаки, ніякий інший світогляд не виростає так безпосередньо з найглибших чуттєвих основ життєвих: любові родинної і любові батьківщини. Бути твердим для себе й безпощадним супроти всього, що приносить шкоду національному організму ні трохи не виключає культурності ні ніжності у відношенні до тих, які на таке відношення заслуговують. Назва „Англійці“ або „Українці“ сама собою не означає нічого. Щойно якість собою суза характеристичних для Англійця, чи Українця приєме надає тій назві живий зміст.

Не вистане називати себе Українцем, ще й українським націоналістом, не здаючи собі одночасно справи, що з тим очеркненням зв'язана велика особиста відповідальність. Українським націоналістом може звати себе тільки той, що вносить якусь вартість у національну скарбницю, а в жадному випадку той, що своєю поведінкою компромітує Націю.

Очеркнення „націоналіст“ не дав ніяких з гори набутих, винятіх з під загального кодексу етики, особливих прав. Зате дає воно, а радше накладає на кожного, хто бажає вирізняти себе почесною назвою українського націоналіста, нелегкі обов'язки.

Назва „український націоналіст“ мусить стати синонімом не тільки відважної, рішеної на все у годині потреби одиниці, але також безумовно чесної та культурної людини. Не сама назва заслуговує на пошану, а моральна вартість, яку вона символізує.

Др. С. Росоха:

Автономія з фінансового боку.

Рік 1936 для підк. автономії був золотим віком*. Випрацювано масу проектів, почавши від проєкту „автономії шкільних слуг“, аж до проєкту з самостійним підк. соймом. Вершком був прелемінар в держ. бюджеті в сумі 419.300 — Кч для канцелярії губернатора, що з вдячністю квітувала вся підк. преса. Не обійшлося без похвал і подяк в парламенті (Ю. Ревай: „Ми маємо ще стільки довір'я до нашої влади, до братського чехословакського народу...“), тому вистовлюють за ухвалення бюджету, бо в бюджеті є вже прелімінована і сума на губернаторську канцелярію**).

Не менш цікавою і типовою була заява прем'єра Дра Годжі в сенаті (7. XII.). Між ін. сказав: „ЧСР дастє ще більше, як те, що випливає з мертвої букви закону, дастє те, що випливає з демократичних переконань та з дійсно братерської любові чехословакського народу до посвоєченого „карпаторуського“ племені... В Підкарпатській Русі чеські люди разом з місцевою інтелігенцією та, в останніх часах, також із карпатською молоддю, — доконали чудо... З „карпаторуських“ людей творимо планово народ“.

В правдивість наведеного тяжко повірити. Те саме говорили і

попередні презієри, а тимчасом завели в Підкарпатті централістичний режим. Можна хіба повірити, що „планово“ хочуть з нас створити окремий „хорватський народ“. Але все пізно. Ми свідомі того, що ми є частиною українського народу! Що „чесні“ люди в Підкарпатті „доконали чуда“ — то може бути правда, бо майже кожний другий чех має авто. А що підк. інтелігенція помагала їм, то теж правда. Але що до „братерської любові“ то воно так не є. Бачимо як вона за практиці проявляється: Революції Словацької Ліги, словакізація Пряшівщини, чехізація Підкарпаття, відгук чеських кругів і чеської преси на подані проекти (навіть їх таки, коаліційний, не любився ім!). Лідове Новіні прямо обвинувачують дір. Волошину і Др. Мих. Брянчайку в „зраді“ над коаліцією, що сміли взяти участь в праці над проектом Ц. Нар. Ради, про яку іронічно висловлюються.

„Словацький пржеглед“ пише, що не в прийнятальні „ані домагання, висловлені в меморандумі Ц. Н. Р., яка домагається, щоб губернаторів була віддана управа цілої території яку засилують „русины“... Отже бачимо Годжого „більше“ і „любов“. Далі там прямо чеське крутійство: „При підготовці автономії найбільше труднощі робить питання компетенції губернатора в означенні т.зв. „místní správy“, бо не в ясно, що має розумітися під тим означенням“. Це твердить проф. чеськ. і франц. мови п. Раушер з Ужгороду. Хоч дуже добре аналіз, що „místní správa“ це ніщо інше, як місцева управа — l'administration locale. А в данім разі „місцевий“ це тільки як „краєвий“, бо відноситься до цілого Підкарпаття, що творить окрему країну — území — le territoire, як зазначено в мир. дог. А „správa“ — управа — l'administration теж дуже ясна, а її компетенція окреслена в кожнім підручнику „адміністраційного права“. В нашім припаді компетенція „місцевої управи“ в майже така сама, яку має міністерство внутрішніх справ, ще з деякими додатками, що входять в компетенцію інших міністерств (шкільн., соц. оп., земел. і т. д.)

Справа автономії Підкарпаття ясна як день, — крутійства не поможуть!

* * *

В попередніх статтях „Яка автономія“ і Автономія з господарського боку“, поміщених в „Пробоєм“ за рік 1936, старався я вияснити деякі чуттєві питання, що безпосередньо торкаються підк. автономії. Тепер бажав б порушити теж одно з основних питань та тягне за собою цілий ряд інших що мали би бути розвязані ще перед введнням дійсної автономії. При цім зазначаю, що моїм ідеалом взагалі націоналістичної молоді Підкарпаття, не є „автономія“. Во автономія, яка б вона не була і хто б її не давав, так то буде все лише „автономія, а не абсолютна свобода, що може бути тільки в своїй державі. Питанням автономії займаємося тільки тому, що воно є, тим часом тісно звязане з життям українського народу в Підкарпатті.

Питання, на яке хотів би я звернути увагу, є питанням грошей. Або як виглядала би автономія з фінансового боку. Його конче мусимо собі усвідомити, головно тепер, коли загально поширене таке переконання, що „автономію фінансово не удержимо“. На кожнім кроці вчуєте! „На що автономії, — щоб більшу порцію платити,

щоб більші видатки були“ і т. д. Цю думку піддали і ширять самі чехи, що осіли в Підкарпатті, як теж чеські політики (заяви міністрів про „доплачування“!) Чому так роблять, вони дуже добре знають. Ми також зрозуміємо, як над тим застновимося і трошки подумаемо. Зазначаю, що це питання тяжке. Не можна його розвязати в короткій статті. Вимагає подрібного розроблення... Я подаю тут тільки начерк. Можливо, що знайдуться люди, що його відповідно пропрацюють.

Отже вдергиться фінансово Підкарпаття чи ні.

Коли брати під огляд, що Підкарпаття валишилося би і на далі в такому стані, в якому воно находитися тепер, то я також тієї думки, що фінансово саме не вдергиться! Але рішуче удергиться: як чехи заберуться собі до дому (циого від них вимагати маємо повне право, бо то вимагають також від наших працьких безробітних їх пани ради з міністерства соціальної опіки, яке п. Ревай осілив в парламенті!); як розвяжуться чеські школи; як розділиться між українськими селянами і робітників земля, що находитися тепер в чужих руках і як всі державні, маєтки і сол.-копальні перейдуть до рук Підкарпаття. Тоді немає сумніву що Підкарпаття фінансово вдергиться саме, не буде потребувати помочі від нікого і не буде треба чеській владі „доплачувати“ мільйони. Підкresлюю, що оскільки держава до тепер і доплачувала, так то було на своїх щось 35 тисяч чехів, на свої 166 нар. школи, 18 горожанок, 3 гімн., 1 семін. і щось 5 фах. і торг. школ. На своїх чеських колоністів, для яких виставила Галао — „Малу Прагу“ і колонії по інших містах і селах. Як би чеська влада в дійсності доплачувала на нас, то будьте певні, що вона постарається б, щоб ми то самі бачили з держ. бюджету і поробила б спеціальні статистики! Але тому так не є. Із статистик і бюджету на рік 1937 абсолютно не можна бачити скільки держава бере в Підкарпатті, а скільки там дає. Підкарпаття там розміщено по всіх бюджетових статтях.

Як взяти загально то доходи Підкарпаття випливають в таких джерел: 1. Плачення податків. 2. Прибутки з держ. лісів і маєтностей, мають перейти до розпорядимості краю. 3. Приходи з Солотвинських Копалень. 4. Прибутки з монополів: напитки, тютюн, абокса і т. д. 5. Цло. Всі ці прибутки мають плисти до краєвої скарбниці, якою має розпоряджати саме автономне Підкарпаття. Краєва автономна управа потім давала б державі певну субсидію на виплати для війська та на інші спільні органи. Не число є юди пошт, залізні дороги і т. д., бо це в заробітні (yédélkové) підприємства.

Що торкається видатків Підкарпаття, то найбільше потрібно на адміністративні уряди. А то покриє наше дерево і наша сіль. Станіслав Ніколау в своєму підручнику географії „Чеськословачка власні веда“, Прага 1936 пише про нашу сіль на ст. 42 таке: „Зате всю потребу покривають копальні каменної солі в Солотвинських Копальнях“. Або, говорячи про Сол. Копальні знову згадує за нашу сіль: „якої добування (експлуатація) впливі покриває все споживання (консумцію) солі в республіці“ (стр. 95). До цього може хтось заяв-

важким, що в початках свент. могли покрити адміністраційні видатки, але тепер їх, бо все зросло! Добре, але не забувайте що як щось і "зросло" так то в першій мірі зросло чеське. На пример від 1920. року чеське шкільництво зросло у нас на 654-54%, українське (руське) тільки на 45-17%. Так тому в і в інших ділянках нашого народного життя. Більші інвестиції праці заагалі не переводилися. А як щось і робилось, то робилось те, що в першій мірі приносило користь самим чехам, або що скоро рентувалось. Все інше осталось тільки в проектах, як примером проект будови залізної дороги Ужгород-Мукачево-Хуст і т. д.

Щодо решти видатків, то їх покрив податок, наші (теп, державні) млатки, прибутки з монополів і т. д. Та ще остается готівка на вдійснення вгаданого проекту і заагалі на розбудову краю.

Отже, Підкарпаття (без чехів та їх підприємств) вповні в собі вистачальне від кожним оглядом і в кожнім відношенні. Тому не треба ширити ніяких, шкільних для Підкарпаття, сумнівів!

Вдячна би було, щоб відповідні люди опрацювали подрібно порушене питання. Корисним би було зібрати дані відносно податків та інших прибутків. Як теж зібрати дані про гроші інвестовані державою та про інші видатки.

Ю. III.

На передодні учительського конгресу.

VII. конгрес українського вчителства президія „Учительської Громади“ ухвалила скликати до Ужгорода на 10, 11. і 12 січня 1937 р.

Пробоена молодь вітає почин У. Г., дефіляду українського вчителства, але щоби в будуччині учит. організація стала ще активнішою в кожній ділянці національного життя, щоби поминула деякі недостатки, тому вгадаємо децо з її життя, та діяльності.

У. Г., як станові організація, що числить біля 1500 членів і то самих свідомих інтелігентів, повинна би проводити всім культурним, як політичним так і господарським життям Підкарпаття. На томість бачимо, що вплив такої чисельної організації в деяких випадках ледвищо перевищує осягнення декілька одиниць з боку москофілів. Що за причина цієї аномалії і де її шукати? В першій мірі в самій організації! Придивімся більше до праці в У. Г. за останній рік і перед намі стануть факти що самі говоритимуть за себе.

Були ми свідками VI. конгресу в Ужгороді, де обірано головою п. Ю. Гусная, що скоро наситився головуванням і не тільки що зреагнував без належної причини, а що більше виступив з рядів учит. організації без виправдання. Покинув, наплював на тисячу тих інтелігентів, що в його руки передали свою судьбу сполучену з долею цілого українського народу Підкарпаття.

А тепер? Тихесенько виступив, а ще тихше вступив назад до У. Г. і знову без виправдування свого попереднього поступку. А може

ї без належної причини. Хто його знає?! Вибраний другий голова на загаль, зборах У. Г. в Севлюші пос. Ю. Ревай, зробив те саме розвіяння довіри українського вчителського загалу.

Свого часу ми підкреслили важкіші мотиви, що спонукали, як першого так і другого голову зректися своєї станової організації. Тут хіба ще раз прийдеться підняти, що всьому причина сильний соціалістичний партійний вплив на тих двох чоловіків. Соц. дем-и, що майже зробили з У. Г. для себе агітаційне середовище затруїши душу свідомих українських діячів, втягли їх чим даліше в ліс, а коли вже не було вороття, вивели в поле не тільки згаданих одиниць, але і цілу У. Громаду. Наслідки були і вдалося відійти. У. Громада, що повинна бути цвітом Підкарпаття, показувє неорганізованість та розеднання! Між укр. молодим вчителством меншає довір'я до У. Г. і що раз, то частіше чути найгостріші закиди на адресу президії. Те недовір'я виявляють не тільки молодші колеги, але навіть інспектори, члени У. Г., коли розходяться про національну справу, боротьба за себе тим, що мовляв: „я сам нічого не можу!“ Як конкретний доказ подаю, що У. Г. як станові організації українських вчителів (Підкарпаття), до цього часу ще не змоглася ввести фонетичного правопису, яким би користувалася хоч більша частина її членів. Борьба за фонетичний правопис зупиняється на „мертвій точці“, бо порожні фрази, що появляються в „У. Голосі“ не роблять сильнішого враження на читачів. Молодий вчитель, як одиниця не осмілюється, а управа У. Г. до цього часу не зуміла зорганізувати цілий укр. вчит. загал. „Учительський Голос“ поміщає не вартісті статті, але статті підписані авторитетом. Це дало причину, що деякі молодші вчителі відстають у співпраці і ставляться до кожної справи холодно. Учитель бачить обов'язок заплатити місячно 5— кр., але не бачить плідної праці і здорових вчинків зі сторони організації (бо гроші йдуть на „пуйчку“! прм. Пробоем). У. Г. не спішиться з лікуванням пекучих ран укр. вчителства і населення але займається далеко дрібнішими справами як збудування санаторіїв. Подивімся ще блиże!

Які кроки поробила У. Г. в спріві ширення чеських школ по наших селах? Чеські школи для жіденят з дня на день ростуть враз а чеськими вчителями, а жіди — вчителі пхают носа в наші школи спокійно дивлячися на рідних „хухемів“. Правда, що жіди і їх подібні в паперовими членами У. Г. які в такім випадку не буде виступати проти них. Але кому це пошкодить?

Громада передусім мала би уважати на якість, а не на кількість членів, ради дрібних матеріальних виход. Хосенище мати менше членів для згоди і завзятої солідарної праці, ніж багато пасивних, паперових. З меншим числом дастися скоріше наявність живий контакт для тісної співпраці, бо тільки в той спосіб дастися одоронвати свідомість і витревалість вчителства для корисної праці в будуччині.

Хибою організації є ще і те, що ведучими її членами є особи старі і своїми поглядами переважати, а не свідомі молоді та працювати одиниці. Принцип, що старі хай лишаються далі на ведучих жінях, бо вони вже розуміються на ділі в майдані. Молоді є тільки

молодь має той запал, який є потрібний для забезпечення розцвіту Громади і будуччини нашого народу. Ці завваження повинні би члени Громади приняти до серця і ще перед конгресом добре обміркувати, щоб в будучому не вернулася „стара пісня“.

Як розширяються чеські школи.

Писали ми вже нераз про страшну чехізацію Підкарпаття і про ті рафіновані способи закладання чеських шкіл, де не обходилося без підступу, брехні і найнижчої демагогії супроти українських шкіл та їхніх учителів. Але на ті тисячі протестів проти чехізації Підкарпаття, які висловив український народ, чеська шк. влада взагалі не звертала уваги. Росширення і закладання нових чеських шкіл по українських селах — ішло повною парою. Тому недивно, що від 1920 року наше шкільництво зросло лише на 45·17%, коли за той самий час чеське шкільництво зросло на 654·45%.

Яких „чистих“ і прямо злочинних способів уживається при розширенні чеських шкіл — доказує нам документ, лист одного чеха, якого відбитку приніс „Учительський Голос“ в 10. ч. за грудень 1936. Частину його подаємо в перекладі на українську мову дословно:

„Пишеш, що маєте турботи з приписуванням дітей, щоб захоронити дефінітиву III. поступної класи.

У нас колеги — щоб удержанася клас або паралелька робили то з тихою відомістю п. інсп. Сказали йому неурядово, п. інсп. мені бракув до потрібного числа 2 дітей — візьміть неурядово до відома, що то трохи справлю, щоб не втратилося одно учитель. місце. З громадянами я зовсім в приятельськім відношенні і ніхто про те не знає лише Ви і я. Після його обличчя або вислову потім п. упр. зарядиться; або відвага підійметься — або спаде. Конечні є добре, приятельські відносини з іншими школами і особами, що є уповноважені школу навідувати (священник, інші учителі і под.).

2. Щоб п. у. никому не звірювався з такою маніпуляцією, я цілого виказу ані фальшивим колегам не указував, а до виказу заведені — неекзистуючі — ту. класу, щоб повірив учителеві характ. певному (сполегливому).

3. Неекзистуючі ведуться далі — аж до жовтня, коли предложуються цілі викази вищ. урядам; відтак помалу викреслюється з виказу. Знаю колегу, що в 2 клясової витягнув на чотирикласову, щоб мав вищий функційний придавок. Тепер там не мають ані достаточне число для двох клас; край. школ. рада зредукувала школу на трикласову, але учиться лише в двох клясах. (А один чеський учитель бере зовсім задурно платню! прим. „Пробоем“). Однакож що зумів кол. Ш., не зумів то удержанати кол. В. Ш. то робить за тиho згоди інсп. і умів собі і в громад. удержанати покій. У Вас добавачав би обаву лише в коопераціях учител. інших: русин. і мадярських. Коли є з ними в приятельськім відношенні, тож нема страху“.

До цього документа — всяке пояснювання зайве! Висновок може бути тільки один: Отверта і безпощадна боротьба з усією чужою політикою на українськім Підкарпатті!

СТУДЕНСЬКИЙ ВІСНИК

Союз Підкарпатських Українських Студентів в Праці.

13. грудня влаштував з „Просвітою“ Миколаївський вечірок. В програмі взяли участь члени: Др. С. Розоха, О. Скальський, Д. Галай і Ю. Гутник.

21. грудня був проголошений доктором медицини т. Микола Підмалівський з Вел. Бичкова. В 1934-35 р. т. др. М. Підмалівський був головою Союзу. Теж дирігував Укр. Академ. Хором і був співпрацівником „Пробоем“. (З нагоди своєї промоції зложив на пресовий фонд „Пробоем“ 100.— Кч., чим стався його основуючим членом! — Прим. Ред.) Молодому докторові бажає Союз багато щастя в його дальшій праці для добра і слави Українського Народу!

Про допомогу укр. студентам!

„Рус. нар. голос“, а з ним і всі інші москофільські газети принесли вісти, що на допомогу русофільським студентам університету знову перевелася збіркова акція! А що зробило або задумувє робити українське громадянство? Як воно хоче спомагати своїх студентів? Про це ніде не довідається, хоч українських часописів на Підкарпатті майже три рази більше як московських!

ХРОНІКА.

Беселих — безалькогольних Різдвяних Свят бажає всім українцям — Краєва Централя Абстинентів Підкарпаття.

Пані Невицька 50-ліття!

10. грудня святкувала 50-літні свої уродини письменниця і промад. діячка п. Ірина Невицька, авторка роману „Правда побідила“, збірки оповідань „Дарунок“ мелодрами „Огонь“ і т. д. Вл. я. ювілянтці бажають багато успіхів в її дальшій праці для добра Українського Народу!

Василь Стефаник помер.

В Галичині (в Русові) помер в 65 р. життя славний український письменник і великий громадянин Василь Стефаник. Хто не читає його твори: „Дорога“, „Мое Слово“, „Земля“, „Сини Каменчика“, „Камінний Хрест“, той не знає великих й вічних його „Синів“! В. І. В.

Голосітесь за фінансів!

До 15 січня можна подати прохання за фінанса до Фінансової директиви в Ужгороді. Потрібно мати: горожалство, вік від 21-30 років, стадість горожанки і жоральність, скінчення військової служби і бути неженатим.

Словачський шовінізм.

Всім знані ганебні шовіністичні революції ліги проти українського населення Прашниці, що вже зачинають проявлятися на практиці. Недавно не дозволено виступати в Прашеві навіть (!) ухор. „Земському Театрові! Цікаво які кроки проти цього зробить п. губернатор, що в покровителем агаданого театру.

Філія Т-ва Просвіта в Празі.

Крім недільних членських сходин а рефератами і бесідницькими курсами й вечірніх курсів горожанської, народної школи, приготовляється Філія до своїх річних зборів, що відбудуться в половині лютого. Тож звертається увагу членам, щоб сплатили свої членські залежості. Інакше не будуть мати ніякого права на зборах.

13 грудня влаштувалася Філія Миколаївський вечір; 27. грудня мав доповідь голова Філії Др. С. Розоха про „Різдвяні звичаї на Підкарпатті“. У Різдвяних святах переведеться одягова аїрка в Празі меж укр. гром. Тож хто може, хай помагав „Просвіті“ всіми способами!

КОНКУРСІІІ

Редакція часопису підкарпатської молоді „Пробоем“ звертається цею дорогою до всіх підкарпатських українців поетів а пропозицією, щоб написали „Гімн пробоєників — народовецької молоді Підкарпаття!

Свої проекти гімна просимо заслати до редакції найпізніше до кінця лютого 1937. Всі проекти наперед надрукуємо в „Пробоем“ а найвідповідніший прийметься за гімн.

Від редакції.

Шановний читачу! Оскільки думаете, що часопис „Пробоем“ не потрібний для Підкарпаття — заверніть назад вже це перше число! Але, як уважаєте дальше видавання „Пробоем“ за конечне — чим скоріше зашліть свою передплату. Ми постановили, що ані одно число не сміє дістатися до рук безплатно. Тому вже третє число задержимо тим, що до того часу не зашлють принаймі половину передплати. При тім поступимо з ними так, як з найбільшими нашими ворогами.

Отже, по доброму, виберіть собі одно з того, щоб відтак небудо на „Пробоем“ всміхні нарікань!

З технічних причин не могли збільшити число так, що надісланий матеріал надрукуємо в чергових числах.

Листування.

Всім нашим передплатникам і прихильникам візьмімо веселіх Різдвяних Свят і щасливого Нового Року!

Редакція й адміністрація „Пробоем“.
о. Ю. С. Садобош: Ми теж тієї думки, що „наши хлопці не мають серця!“ Майже всі сидять на добре плачених посадах, а своєму професорові, що дійсно як батько опікувався ними! — допомогти не хочу! А думаете, що українське гром. (чеським) на Підкарп. лінше? Вже на перший поклик мали всі поспішити на поміч авторові: „Історії Підкарп.“, повісті „Князь Лаборець“, драми а часів П. Петровича в XIV ст., „Світло срібної землі“, драми а подій на Підкарп. під час великої війни „Кров рідної землі“ і т. д. і т. д.

Проф. Р. Рихло Хуст Вашу високопатріотичну заяву — щоб Вам не висилати „Пробоем“ — беремо до відома!

О. Б. Вашого інформаційного листа в справі п. К. не містимо з технічних причин. Але його копії роایслали на відповідні місця. Впевні агоджуємося з Вами, що вже „на часі, щоб таких людей здемаскувати й нагнити. Хай не підшиваються під імя, яке місить ногали“... „Хай не лізуть до Просвіти, яка для них має стати місцем „скверних помищлень“.

Пробоєвикам Мукачів: За фотографію дякуємо. На Різдво, крім аїрки й коляди в користь „Пробоем“ — валожіть, або принайменніші підготовіть труйт до задовіння гуртка молоді „Пробоем“!

Братиславці! Переведіть на Різдво аїрку або коляду в користь „Пробоем“. Аиу, не останьтесь поауду пражаків!

Інж. В. П. „Пробоем“ вислали. Згадані числа можете нам заслати. Оскільки можете переведіть яку аїрку на „Пробоем“. Були би дуже вдочі, За нові передплатники теж!

Дописувачів просимо конкретизувати свої писання, подавати самі факти, а головно читко писати!

Українське Слово, Ужгород. Ваша відповідь „ставовице“ (ч. 46.) значить тільки, як: „Моя хата з краю, я нічого не знаю“. А закінчення Вашого „тону“... „щоб... кінчили самі, що вачали“ — звучить дуже дивно, а навіть негідно на часопис, що уважає себе „висловом незалежної української думки“. Бо то значить стільки, що як Ви („Українське Слово“) не зачинаєте „щось“, то вже інші хліб не відважується. Бо оскільки б то йшло й про чисто національну справу (як в данім разі), то Ви й так відмовитеся спричинитися до усунення ала, що гроант українській (такі!) національній справі. Аж не забудьте, що ми молоді! — і започатуйте дію доведено до кінця!

Всі на пресовий фонд!

Хто жертвувє на пресовий фонд 100— кч (і ратами, вілі мусить наперед заслати редакції заяву), стається основуючим членом часопису української підкарпатської молоді Пробоєм. Всім іншим ширя подяка.

На пресовий фонд дальше зложили: До тепер маємо дальних таких основуючих членів:
Кч.

„ПРОСВІТА — ПРОБОЄМ“ У ВЕЧІР СВ. МИКОЛАЇ ПРАГА 1936“

Під таким заголовком передав св. Миколай редакторові „Пробоєм“ дарунок-альбом, прикрашений національним гербом і барвами, в якому находилося такі імена:

1. Маруся Панюта	20—	16. Михайло Кричфалушій	6—50
2. Ілько Майор	15—	17. Анна Гасинець	6—
3. Петро Маркуш	12—	18. Іван Дудаш	5—
4. Василь Ключурак	11—	19. Петро Дудаш	5—
5. Олекса Скальський	11—	20. Анна Пуйо	5—
6. Юліана Кивешлігетова	10—	21. Анна Русняк	5—
7. Василь Січик	10—	22. Іван Русняк	5—
8. С. Будкова	10—	23. Павло Куртjak	5—
9. Олекса Гайович	10—	24. Емілія Бромішова	5—
10. Терезка Бабичова	10—	25. Михайло Штімац	5—
11. Анна Кривка	10—	26. Михайло Поляк	5—
12. Олекса Улинець	10—	27. Василь Яким	5—
13. Михайло Бокотей	10—	28. Андрій Новак	5—
14. Іван Долинай	10—	29. Іван Тарабій	5—
15. Ілько Білас	10—	(Продовження буде).	

А ХТО БУДЕ СЛІДУЮЧИЙ?

O B S A H: M. Riško : Na nový rok. — Bojevir: Pomsta. — Boršoš-Kumjatskyj: Už brzí. — Irljavskyj: Básně. — Jurij stanyneč: Partajní pomoc. — V novém roce. Ehre: O nacionalismu. — Dr. S. Rosocha: Avtonomie s finanční stránky. — L. Š. Učitelský Kongres. — Studentský věstník. — Kronika. — Dopisování — Tiskový fond.

ПРОБОЄМ

часопис підкарпатської молоді. — Виходить 5-го кожного місяця. — Редактує редакційний кружок. — Передплата в ЧСР: річно 10—кч., ціна по однокого числа 1—кч., за границею річно 20—кч. — Газетові марки дозволені дир. пошт і телеграфів ч. 321594/VII-1933. — Подається на Поштовий уряд 11.

Число чекового konta 201.699. Відповідальний редактор, власник і видавець: dr. Stefan Rosocha, Praha IV., Loretánska v ul. č. 180. Adresa redakce a administrace:

PROBOJEM, Praha IV., Loretánská ul. č. 180.

Tiskárna František Loos, Vinohrady, Americká 41.

PROBOJEM

časopis podkarpatské mládeže. — Vyčází ke konci každého měsíce. — Předplatné v ČSR: na rok 10— kč., cena jednotlivého čísla 1— kč., do ciziny ročně 20— kč. — Novinová sazba povolena řed. pošt. a telegr. čís. 321549 VII-1933.

Podává se u Pošt. úřadu 11.

Cíl šekového účtu 201.699. Odporvědný redaktor, majitel a vydavatel: dr. Stefan Rosocha, Praha IV., Loretánská ul. č. 180. Adresa redakce a administrace: